

ГУМАНІТАРНІ СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

Рівень готовності до майбутньої професійної діяльності інженерів-педагогів є категорією достатньо складною для формалізації в конкретних визначеннях. Це пов'язано, перш за все, з поліфункціональністю спеціальності інженер-педагог, в основі якої фактично лежить два види вищої освіти: педагогічна й технічна. Така інтегративність застосування знань і вмінь, набутих у вищій школі, потребує зваженого підходу до якісного та кількісного співвідношення професійно значущих психолого-педагогічного та спеціального циклів підготовки, що, у свою чергу, потребує розробки сучасної концепції, методів і шляхів формування творчої особистості, яка не лише оволоділа б умінням здійснювати цей взаємозв'язок, а й змогла в подальшій професійній діяльності презентувати їх своїм учням. Але такого результату неможливо досягти, якщо йти тільки шляхом активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутнього-інженера педагога, оскільки навчальний процес у ВНЗ є обмеженим за часом і задається освітніми програмами, що визначають обов'язковий мінімум змісту основних освітніх програм, максимальним обсягом навчального навантаження, вимогами до рівня підготовки випускників.

Значну увагу дослідженню питань гуманітарної складової професійної компетенції майбутніх інженерів-педагогів у науково-педагогічній літературі приділяють такі відомі педагоги-практики та вчені-дослідники, як А.М. Алексюк, І.А. Бех, В.П. Андрущенко, П.М. Воловик, С.У. Гончаренко, Р.С. Гуревич, І.А. Зязюн, О.Е. Коваленко, М.І. Лазарев, В.І. Лозова, Н.Г. Ничкало, О.М. Пехота та ін.

Мета статті – розкрити гуманітарні складові професійної компетенції майбутніх інженерів-педагогів.

В.П. Андрущенко вважає, що матеріальні й духовні цінності визначаються не стільки залежно від їхньої здатності задовольняти духовні потреби людей, скільки від їхньої відповідності певним суспільним зразкам, мірам, вимогам, ідеалам, які, власне, і виступають як справжні цінності та основа формування людських потреб [5, с. 651–652].

Складність процесу підготовки інженерів-педагогів полягає ще й у тому, що, як зазначає О.М. Пехота, “індивідуальність учителя, його суб'єктність не розглядалася і все ще не розглядається як самостійна цінність педагогічної освіти. Пріоритетом, як і раніше, є знання про педагогічну дійсність, відірвані від складної і швидко змінюваної реальної практики. Необхідно подолати відчуження вчителя, яке формується, від його унікальних особистісно-професійних особливостей. Необхідно його професійні інтереси й життєві плани, психічну енергію більшою мірою орієнтувати на аналіз проявів і побудову власного внутрішнього світу. Індивідуальні особливості майбутнього вчителя повинні стати однією з вищих цін-

ностей як для нього самого, так і для всієї системи педагогічної освіти, тією складовою, яка в першу чергу забезпечує якість освіти” [3, с. 7].

Це що стосується педагогічної складової та особистості фахівця як педагога. Набагато кращі справи з дослідженням інженерної складової навчального процесу у вищих технічних навчальних закладах, адже їх авторитет уже давно визнаний і не тільки в межах України. Вимоги до формування професійних якостей сучасного інженера давно сформульовані – це, перш за все, готовність до застосування теоретичних знань у практичній діяльності, високий рівень професійних знань, високий рівень психолого-педагогічної підготовки, креативність у застосовуванні знань, умінь та навичок у практичній діяльності тощо.

В.Г. Кремень зазначає, що сьогодні “...по-новому вбачаються функції вищої школи. Це ... не лише підготовка спеціалістів, як раніше казали, для народного господарства. Усе більше й більше вища освіта стає обов’язковим етапом у розвитку особистості. Вона сьогодні стає все більш масовою. І завдяки цьому створюються передумови для інноваційного розвитку, для переходу до науково-інформаційних технологій” [2, с. 6].

Аксіоматичним є й той факт, що у світі жорсткої конкуренції та швидких технологічних змін, окрім професійного розвитку, обов’язковим є розвиток соціокультурний. Під професійним розвитком особи інженера-педагога ми розуміємо професійну підготовку, а під освітою – соціокультурний розвиток. Саме професійне навчання на рівні світових стандартів і освіта на рівні загальнолюдських цінностей є важливою частиною вирішення головних проблем забезпечення темпів зростання в умовах відкритого економічного суспільства.

Отже, до системи інноваційних змін, що відбуваються в підготовці інженерів-педагогів, в один ряд зі спеціальною та психолого-педагогічною компетенцією можна поставити соціокультурну компетенцію, яка однозначно є орієнтованою на розвиток особистості майбутнього фахівця, адже особистість випускника будь-якого вищого навчального закладу освіти має бути сформованою, перш за все, морально, її духовний потенціал, крім професійного, повинен відповідати рівню вирішення найскладніших завдань згідно із законами розвитку природи та суспільства.

З огляду на особливий характер підготовки інженерів-педагогів певна кількість дослідників сьогодні говорить про “механічне” поєднання технічної культури фахівця з його соціальною культурою, з його світоглядом і правилами моралі. І практично ніхто не зважає на те, що й у побуті такий фахівець має бути зразком людської моралі. Не існує й не може існувати проблеми двох культур (наприклад, культури виробництва та внутрішньої культури людини, культури Заходу й Сходу, керівника та підлеглого, людини з вищою освітою й пересічного громадянина). Із цього приводу С.У. Гончаренко пише: “Не існує проблеми двох культур, а є проблема культури і безкультур’я. Культура за самою своєю суттю єдина, універсальна, інтегральна. В основі цієї єдності стоїть людина. Культура не може бу-

ти антилюдською, антигуманною, втрачати або порушувати масштаб людини” [1, с. 134].

Таким чином підготовка сучасних інженерів-педагогів у вищих технічних навчальних закладах освіти просто немислима без гуманітарної складової навчального процесу, абсолютно рівноправними мають бути як інженерні дисципліни, так і дисципліни гуманітарного циклу. Але й тут існують певні особливості: це не може бути якийсь випадковий набір гуманітарних дисциплін, які вивчаються на I–II курсах. Вибір цих дисциплін повинен мати наскрізний характер (відбуватися протягом усього навчального процесу й після його завершення), має бути мотивованим, цілеспрямованим і науково обґрунтованим. Те, що ми сьогодні маємо у вищій технічній освіті, лежить дуже далеко від потреб цивілізованого суспільства. С.У. Гончаренко підкреслює, що чим більш уважно ми приглядаємося до випускників шкіл і вищих навчальних закладів, тим з більшою тривогою відзначаємо певну обмеженість загальної освіченості, певну односторонність у становленні їх духовного, морального здоров'я, певну ущербність інтелектуального розвитку. Він наводить такий приклад: “Нещодавно було опитано 45 студентів третього курсу технічного вищого навчального закладу. І з'ясувалося, що жоден з них не зміг назвати п'яти українських опер і автора картини “Запорожці пишуть листа турецькому султану”, 36 осіб жодного разу не були на художній виставці, а 39 – у музеї, 42 особи не бачили “живого” балету (лише короткі уривки по телевізору), а 44 особи не прочитали жодного рядка з творів Нечуя-Левицького, Франка чи Достоєвського. Ніхто не зміг назвати авторів повісті “Фата Моргана” і роману “В окопах Сталінграду”, правда 30 осіб знають, що “Камю” – марка дорогого коньяку, але ніхто не знає письменника з таким прізвищем. Зате практично всі без запинки назвали з десятків модних рок-ансамблів і поіменно – їхніх учасників” [1, с. 132]. Розглядаючи цей приклад, можна зробити один дуже сумний висновок – наша вища технічна освіта деградує. А якщо це так, то й деградує все наше суспільство. Про яке відродження національної культури та свідомості може йти мова, якщо такий рівень культури серед студентів третього курсу, а це студенти, які прослухали фактично весь комплекс гуманітарних і культурологічних дисциплін, що входять до програми підготовки фахівців з вищою технічною освітою.

Якою ж має бути ідеальна модель сучасного інженера-педагога? Зарубіжні педагоги вважають, що в основі “ідеальної моделі сучасного фахівця” лежить “ідеальна модель професії”. А як вважає Л.П. Пуховська, “ідеальна модель професії” повинна містити такі складові: поняття “професія” обов'язково мусить бути пов'язаним з видами діяльності, що представляють провідну соціальну функцію суспільства; прийняття практичних рішень у різних нестандартних ситуаціях повинно здійснюватись, ґрунтуючись на знаннях, і вимагає свободи для власної думки і професійних дій; професії повинні значною мірою впливати на формування громадської думки та політики й мати високий рівень контролю за професійною відповідальністю [4, с. 25].

Такий підхід до підготовки фахівців призводить до виникнення серйозної суперечності – протиставлення “індивідуальної особистості” суспільству в цілому. Така ситуація нагадує нам модель становлення та розвитку не тільки нашої освіти, а й держави в цілому: з крайності в крайність. А крайності від абсурду буває дуже важко відрізнити. Уникнути такої суперечності може допомогти тільки система освіти, головною метою якої стане підготовка майбутнього фахівця (у нашому випадку інженера-педагога) як “особистості культурної”. Культурною ж особистістю не може зробити якась разова акція чи якась окрема “культурна” дисципліна. Культурною її може зробити тільки система, що матиме наскрізний і поступовий розвиток: від немовляти до випускника вищого навчального закладу освіти й далі через усе життя.

Висновки. Виходячи з усього зазначеного, можна зробити висновок, що вже давно настав час на професійну спрямованість підготовки сучасних фахівців з полікультурною освітою. Тобто тільки симбіоз професійної підготовки з полікультурною освітою дасть нам змогу підготувати інженерів-педагогів професіоналів. Вже давно настав час відмовитись від принципу, слідуючи якому наші вищі навчальні заклади “штампували” однаково “середніх” фахівців, і взяти за основу принцип, слідуючи якому наші вищі навчальні заклади готують однаково кращих фахівців-індивідуумів, тобто конкурентоспроможних на освітньому ринку інженерів-педагогів. Ми переконані, що в основі формування гуманітарної складової професійної компетенції майбутніх інженерів-педагогів має лежати прищеплення студентам щирого інтересу до психологічної, педагогічної, культурологічної та управлінської наук як дієвого інструментального засобу ефективного здійснення їхньої майбутньої діяльності. А до гуманітарних складових професійної спрямованості майбутнього інженера-педагога, як зазначає більшість українських науковців, можна віднести:

- загальний рівень культури (знання звичаїв, традицій, історії, літератури, мистецтва тощо);
- володіння комунікативною складовою професійної діяльності (знання норм і правил етики ділових відносин, знання правил та законів публічного виступу);
- знання законів конфліктології (володіння мистецтвом управління конфліктом);
- стресостійкість (уміння адаптуватися до швидко змінюваної ситуації);
- знання законів психології успіху;
- навички психолога, який вміє створити комфортні умови для реалізації творчого потенціалу кожного студента.

Цей список гуманітарних складових можна було б продовжувати, більше того, мало не щодня сучасний розвиток педагогічної думки, науки й техніки диктують нові вимоги до сучасного конкурентоздатного інженера-педагога. На жаль, розробленої системи таких дисциплін сьогодні немає в жодному технічному університеті, де готують інженерів-педагогів для системи професійно-технічної освіти.

Література

1. Гончаренко С.У. Гуманізація освіти України / С.У. Гончаренко // Кримські педагогічні читання : матеріали Міжнародної наукової конференції 12–17 вересня 2001 року / за ред. С.О. Сисоевої і О.Г. Романовського. – Х. : НТУ “ХПІ”, 2001. – 385 с.
2. Кремень В.Г. Модернізація системи освіти як важливий чинник інноваційного розвитку держави / В.Г. Кремень // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. – Х. : НТУ “ХПІ”, 2003. – Вип. 1 (5). – С. 3–9.
3. Пехота О.М. Індивідуальність учителя: теорія і практика : навч. посіб. / О.М. Пехота. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Миколаїв : Ілон, 2009. – 272 с.
4. Пуховська Л.П. Сучасні підходи до професіоналізму вчителя в різних освітніх системах / Л.П. Пуховська // Шлях освіти. – 2001. – № 1. – С. 21–25.
5. Філософський словник соціальних термінів / під заг. ред. В.В. Андрущенка. – Х. : Корвін, 2002. – 672 с.

ВАШАК О.О.

ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Останнім часом найбільшої актуальності набуває проблема екологічної освіти та виховання підростаючого покоління. Головну роль у вирішенні цієї проблеми відіграє освітянська ланка, зокрема дошкільна. Важливо, щоб формування в людини екологічного типу мислення, так само, як і надання перших уявлень, знань та прищеплення любові до природи надавали висококваліфіковані педагоги, з високим рівнем компетентності у своїй справі. Сьогодні є багато досліджень з питань аналізу вмінь, функцій, технологій діяльності викладача тощо (В. Козаков, В. Кузьмін, В. Слассьонін та ін.), але немає комплексної оцінки компетенцій сучасного викладача, яка дає йому можливість ефективно виконувати педагогічні завдання в сучасних умовах.

Важливого значення формуванню особистості педагога й визнанню його ролі в суспільстві свого часу надавали видатні педагоги: К. Ушинський, О. Духнович, Г. Ващенко, С. Русова, В. Сухомлинський та ін. Згодом ця проблема не залишилась поза увагою багатьох сучасних дослідників. Так, осмислення принципів питань взаємозв'язку компетенцій і компетентностей, розроблення вимог до компетенцій і їх вимірювання відображено в працях зарубіжних і вітчизняних учених (Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, С. Мартиненко, О. Савченко, Л. Хоружа та ін.). Різні теоретичні та методичні аспекти природознавчої та екологічної підготовки майбутніх педагогів знайшли своє відображення в сучасних працях Т. Анісімової, О. Біди, В. Бобрицької, В. Вербицького, Н. Лисенко, Г. Пустовіт, О. Плахотніка та ін. Проблема підготовки фахівців дошкільної освіти висвітлена в працях відомих науковців Г. Беленької, О. Богініч, Т. Жаровцевої, М. Машовець та ін. Сучасна педагогіка додала низку нових підходів щодо екологічного виховання дошкільників, де дитина і природа розглядаються як цілісність (Н. Кот, Н. Лисенко, В. Маршицька, З. Плохій, Н. Яришева та ін.).